

KÖSZEGFALVI GYÖRGY: MAGYARORSZÁG TELEPÜLÉSRENDSZERE. TÖRTÉNELMI VÁZLAT TELEPÜLÉSRENDSZERÜNKRŐL

(Alexandra Kiadó, Pécs, 2004, 158 o.)

PIRISI GÁBOR

Köszegfalvi György professzor egyike a magyar településügy legkiválóbb ismerőinek. Műszaki alapvettségze felől közelítve kezdett dolgozni települési és területi tervezési feladatokon, és már érett kutatóként került kapcsolatba a Pécsi Tudományegyetemmel, ahol az 1990-es évek elején oroszlánrészt vállalt a földrajzba integrált terület- és településfejlesztési szakirányú képzés létrehozásában, elindításában. Noha a szerző 2002-es nyugdíjazása óta immár csak alkalmanként tart előadásokat Pécsen, továbbra sem szakadt el a földrajzi műhelytől. Így, amikor a szakirányú képzésnek azóta gondját viselő Politikai Földrajzi és Területfejlesztési Tanszék új könyvsorozat elindítását tűzte ki céljai közé, természetszerűleg született meg a felkérés annak a munkának a megírására, amely Köszegfalvi professzor legutóbbi évekbeli munkásságának egyfajta összegzését is jelenti.

A sorozat, amelynek útjára indítása elsősorban dr. Pap Norbert tanszékvezető egyetemi docens és a pécsi Alexandra Kiadó együttműködésének érdeme, annak az igénynek a jegyében született, hogy a felsőoktatási reform jegyében vélhetően tovább bővülő terület- és településfejlesztési oktatás céljaira különböző témájú, igényes tartalmú, elsősorban felsőoktatási célú szakkönyvek szülessenek. Az elképzelések realizálását egy, a területfejlesztési oktatás szakmai és infrastrukturális hátterét megalapozó projekt sikere tette lehetővé, amely a Phare program keretében, az ERFP-DD2001-HU-B-01 szám alatt nyert el támogatást.

A Magyarország településrendszere könyv öt fejezetre tagolja mondanivalóját, amelyet az alcímekben is megfogalmazott módon, elsősorban történelmi dimenzióban tekint át a problematikát. Az első fejezet döntően a felhasznált fogalmak értelmezését szolgálja, illetve körüljárja a települések fejlődését. Itt veti fel a szerző azt a dilemmát is, amely a magyar és a magyarországi településrendszer különbségéből, illetve a magyar államtér történelmi változásaiból fakad. A szerző kitűzött célja a mai Magyarország településrendszerének történelmi vizsgálata, a későbbi fejezetek adatsorait, térképeit is ennek a koncepciónak rendeli alá. Ez érezhetően kompromisszum: a szerző maga is elismeri, hogy a téma vizsgálata nem nélkülözheti a nagyobb kitekintést, és ezt több helyütt meg is teszi.

A második fejezet a településhálózatot kialakulásától a 20. század elejéig kíséri végig. A súlypont mindenkor a településhálózat csomópontjainak, magasabb hierarchiaszintű településeinek bemutatásán és a koronként változó településfejlesztő tényezők feltárásán van. A fejezetcímekben jelzett módon ezeket a hosszúra nyúlt korszakokat a

szerző a településrendszer kialakulása időszakának tekinti, a következő fejezetek a már létrejött hálózatban megtörténő eltolódásokat mutatják be.

Az időbeli tagolódás csomópontjai magától értetődőnek tűnnek: a két világháború és a rendszerváltozás egyaránt a településállomány fejlődési lehetőségeit meghatározó feltételrendszer gyökeres átalakulását eredményezték. Az egyes fejezetekben mintha eltérő hangsúlyok érvényesülnének. A két világháború közötti időszakkal foglalkozó rész sokat foglalkozik a településhálózat tudományos igényű vizsgálatának kezdeteivel, áttekintve a korszak földrajzi, szociológiai vagy néprajzi indíttatású kutatóinak legfontosabb gondolatait.

A negyedik fejezet – A településrendszer helyzete, fejlődése a második világháború utáni évtizedekben – viszont nem meglepő módon elsősorban a tervezés és szabályozás története. Ezen belül külön kitüntetett figyelmet élvez az 1971-es OTK rendszerének bemutatása, illetve hatásainak értékelése, amelynek kapcsán a hatások kettős jellege, a pozitív és negatív vonások egymás mellettsége kapott hangsúlyt.

Az egyes fejezetek nagyjából azonos terjedelemben dolgozzák fel az egyes korszakokat, nincs ez másként az ötödik, „jelen idejű” résznél sem, hiszen az elemzés hangsúlyozottan alapvetően történelmi jellegű. Így „A magyarországi településrendszer a kilencvenes években” címet viselő utolsó rész lényegében csak arra vállalkozhat, hogy összegezze a történelmi folyamatok eredményeit. A terjedelem arra elegendő, hogy a településhálózat felsőbb szintjeinek térbeli kapcsolatrendszerére, a fejlődés új hatótényezőire és problémáira felhívja a figyelmet.

Noha természetesen az olvasónak számtalan ötlete támadhat, hogy milyen fejezetekkel, illetve gondolatokkal lehetne még megtoldani a könyvet, az a maga módján mégis komplett egészet alkot. Vállalt célkitűzéseinek következetesen megfelelő, egységes szemléletmódot érvényesít az elemzés teljes idő-intervallumában. A mű elsősorban oktatási céllal íródott, erre – az oktató szemével – kiválóan alkalmas, megfelelő arányban vegyítve a tényeket az elemzésekkel. Gördülékeny stílusa, valamint a fogalmak következetes használata is elősegíti a megértést és az elsajátítást.

A szerző és a szerkesztő reményei szerint a kötet a települési problémákkal foglalkozó, nem feltétlenül geográfus egyetemi és főiskolai hallgatók tetszését is elnyeri. A sorozat természetesen nem áll meg a kezdőlépés után: a következő kötetek részben megjelenés alatt, részben a nyomdai előkészítés fázisában vannak.